

MARNÓ JÁNOS

Értekezés a haszontalanságról

Már megint valami haszontalanságon jár az eszed? Bélrákon, tüdőrákon? Hogy nem lesz alvás, csak rémálom, vagy felriadsz a sípoló zöreijre, amit csakhamar morgásnak hallasz, de nem, ez mégsem az, ez a nyakad felől jön – kicsavartad volna a nyakad, mint egy villanykörtét? Megbuggyantál? Ez csak egy lyuk, belefér a hüvelykujjad, öreg lyuk, mely idővel rendes gödörré széledhet. Vigyázz az árammal! Azok a drótok sehova nem vezetnek, egymásba vannak gabalyodva, hülye képzőművészet, itt a vakoknak készült minden, csukd be a szemed, és hagyd el magad, apád szégyene, hogy anyád betege maradtál egy életre – ámbár ezt életnek mondani...Vagy ezt mondták már? Most mit láatsz? Ott, ott az utca lábánál? Ők azok? Még nem is haszontalankodtál akkortájt, hagyta, hogy magadra hagyjanak, lent járhattak valamiért a faluban, papírokért talán a Tanácsházán, késő tavasszal, mert anyád ujjatlan ruhát visel és hajadonfótt van, s a haja még dús fekete hullámokban omlik egymásba hátrafelé; az apádról lesír, hogy nincs hangja. Öltönye fehér, mint Kosztolányié, és a bőre is barna, ámbár a kép fekete-fehér, tehát az arca csak sötét; s a kerítés, melynek kissé nekidőlnek, alacsony, léces, a Hantosék kertjét keríti körbe, lejtve, mert itt ér véget az Egyenlőség utca, a Hantos-dombbal. A képen azonban, ez legyen a fényképész dicséretére mondva, egy veréb vagy macska sincs rajtuk kívül. Mintha soha nem jártak volna fel-le a Hantos-dombon másforma lelkek, libák, utcagyerekek, kóbor kutyák, lovas szekerek, teherautó egy-egy, egy mozi-gépész, a villanyszerelő fia, kismamák a bölcsödébe menet vagy jövet onnan, egy ízben egy gúnár, akár egy kígyó, sziszegve rontott feléd, fordultál azonnal vissza, át a túloldalra, ahol a Jónék udvara tátongott: TISZTA UDVAR, RENDES HÁZ,

olvastad folyékonyan a kiskapu keresztlécére szegecselt pléhtáblácskán. Vagy tévképzet kínoz: a pléhtábla vicsorgó kutyát ábrázolt, felirattal tetézve: VIGYÁZZ! A KUTYA BELÉD MARHAT! Láttad is, hogy még habzott a pofája a békától, mely ott lapult egy ereszcsonna mellett egy kő alatt, hogy a nyakadba ugorjon. Mert egyszer biztosan megfordultál abban az udvarban, frissen volt felseperve, az égbolt nehéz, palaszürke, kézírásod akkor még kövérkés, lányos, csinosan festett a talajszínű vonalas füzetben.

és egy melléklet

Az álom teljes tudatában hagytam vezetni magam egy csupa vas- és acélszerkezetű csarnokban, vezetőmet korábbról nem ismertem, korát sem firtattam, nem érdekelt, rábízta magam, jóllehet szikrányi bizalmat nem éreztem iránta. A hőség a homályban még döglesztőbbnek hatott, mint a lakásban késő délután, mikor a feleségem cserélgeti a vizes lepedőket a két ventilátor előtt. Az acéllemezeken óvatosan haladtunk, csúszott a kapaszkodó korlát is a rátapadt zsír-, bőr- és húscafatoktól, valamiért tudtam, hogy ez mégsem egy vágóhídi séta, Dantéra gondoltam, de nem dobbant meg tőle a szívem, a lépcsőfokokat viszont meglepően jól bírtam, csak az undor a hús, a líra, a kultúra, a természet és a kezem meg az ödémás lábfejem iránt, az növekedett egyre leküzdhetetlenebbé. Szó sem esett ezen a gyárlátogatáson szűz hóban ébredező vadak közt szikrázó szerelemről. Mondom, álmomban úgy ébren voltam, mint ébren még soha. Kiábrándultan, ám nem csalódottan. Tudtam, amit ébren csak ritkán és homályosan. S akkor hirtelen idegtépő, fülsértőnek mégsem mondható siránkozásra lettem figyelmes, balra fordultam, a hangok irányába, és egy barnásbűzös hodályban kezdett a szemem hozzászokni a képtelen alakzatba gyűlt siránkozók sírva éneklő halmaihoz,

„kaláka, kaláka! kaláka kaláka...”, ezt fújták
 vigasztalanul, anyaszült meztelenül,
 a derekuk mindkét oldalán felhasítva, a sebből
 akárha zsebükéből rámosták-tépdesték ki
 eleven zsigereiket, vezetőm szem elől
 veszett, tudtam, hogy ez nem Dante, ennek
 a pokolnak nincs szerzője, ebből felébredni
 sem megy, nem válik hasznodra, ezek itt
 ugyanazt művelik, amit fényes nappal is tesznek,
 hogy nem tudnak róla, az nem tesz semmit,
 vagy nem mond semmit, te se mondj semmit,
 kövesd a példájukat, kelj föl és vetkőzz,
 és menni fog magától, egy metszés jobbról,
 egy másik balról, és jaktálva jajgatsz,
 hogy meddig tart még ez, kit van
 még hátra kizsebelned, kit van
 még hátra kizsebelned.

Nem-vers vers

Változat Szentjóbby Tamás 8vanjára

Néztem a falat, meredten néztem, feszült figyelemmel, mely nálam a türelmet hivatott pótolni, mivel a kitartás, te tudod, nem tartozik az erényeim közé; márpedig az eredményességhez higgadt nyugalomra van szüksége egy gyengélkedő embernek, aki éppen a gyengeségeiből próbál erőt gyűjteni, szilárd magot az elférgesedett, lottyadt szilvából, erőt vagy bátorságot, melyeket egyelőre egymás szinonimájának tekint; te tudod, hogy kész vagyok elmenni a falig; ismeresz, azt is tudod, hogy a fal mögött elképzelhetőnek vélek, noha semmilyen véleményem nincs rólad, sem ilyen, sem olyan jelzőkkel nem illetnélek, ha valamely okból nálam tudakozódnának felőled. Szomjazhatunk egymásra, vagy torkig lehetünk egymással, hiszen, mint mondtam az imént, ismeresz; tudod, hogy nem vagyok már olyan messze a faltól. Nem fogok persze nekimenni, nekirontani, mint egy gyerek, aki belebolondult a labdajátékba, és a térdével rohant neki a falnak, és tüstént elájult, s amikor magához tért, nem ismert rá a játszótársaira. Túlzás volna azt állítanom, hogy idegenkedett tőlük, inkább önmagát érezte idegennek a fölébe hajló tekintetek homorú, homályos tükrében, idegennek és elesettnek, ami ráadásul nagyon is megfelelt a valóságnak. Bizony, örülnünk kellene, valahányszor olyat gondolunk, olyasmit érzünk, ami egyezik a valósággal. Igazság szerint az emberek szeretnek legyinteni a valóságra, annyira torkig vannak vele, és ezért szomjazták annyira az igazságot, hátha az segít lenyelni a valóságot, és akkor már lenyelve legyinteniük sem lesz mire. Én azonban nem vagyok rest akkor is legyinteni, amikor teljesen magamra maradván egy lélek sem tanúsíthatja jelenlétemet, márpedig aki önmagára is kész legyinteni, annak a létezése több mint kétséges. Szavaimból talán kitetszik, hogy a baleset óta ugyanúgy szeretek elmenni egész a falig, mint előtte naivan szerettem, szeretek naivnak látszani a világ szemében, olyannyira, hogy én is meghatódhassak a naivitásomon, megindult naivitással közelíteni a falhoz, míg nem az orrommal csaknem hozzáérek, s ahogy cipőm hegyes orrával, térdemet hátrafeszítve, felcsusszanok szinte a szegélylécre. Ez az állás mód nevetségesnek hathat, azonban vesztélytelennek semmiképp. Megszédülök például, és hanyatt zuhanok, de nekidőlhetek is

a falnak, és az velem dőlhet tovább – ez csak rajtad múlik, vagyis rajtad áll, amennyiben helytálló a sejtésem, miszerint te állsz ott a fal takarásában. Csak hát a valóságban ritkán igazolódnak be a sejtéseim. Helyetted tehát feneketlen szakadékot is rejtegethet maga mögött az a fal, amelynek nekidőlve ekképp vele együtt én is a mélybe zuhanok, feneketlen mélységbe, az sincs kizárva, és akkor a gyönyör sem, mivel zuhanni gyönyörűség, megszabadulni a súlyunktól, mely valamennyi szárazföldi élőlény életét pokollá teszi. A súlya. Nem kell hozzá túlsúlyosnak lenni, hogy ezt a vak is belássa. Hacsak nem csinál sportot a tulajdon súlyának az emelgetéséből. Szakításából vagy lökéséből. Ilyet még a televízió őskorában láttam a barátom apjának a szolgálati lakásában, egy teljes házban, hogy pontos legyen, melynek az egyik oldala közvetlenül a nedves föld falába épült bele, ezért mindössze két helyiséget hasznosíthatott benne a család, egy sötét szobát, ahol bújócskázhattak a gyerekek, és egy fürdőszobát vécével, ahol a tisztálkodáson kívül még fotólabor is üzemeltethetett a barátom és a barátom édesapja. A barátom igen korán megtanult gólyalábon járni, mintha a meztelen talpával puhatolta volna ki a talaj szeszélyeit, olyan könnyedén közlekedett a gólyalábakkal, betonon, sárban, agyagban, vízmosásban, buja aljnövényzetben mindenütt megtalálta a léptéket, a helyes ritmust, ahol megjelent, ott az emberek nem tudták levenni róla a szemüket. Zuhanni tehát gyönyörűség is, nem csak steril borzalom, könnyűvé válsz, mint egy bóbíta, a pitypang sapkája, szétspriccelhetsz, mint a kutyatej, kint a mezőn, ahová nem ér el a kenyérgyár hajnali szaga. Csak óvatosan a szóval! Tartózkodjunk a költészetre emlékeztető alakzatoktól. Nézttem, mondom szárazon, csontrepesztő erővel összpontosítva néztem a falat, érezvén, hogy a szemgolyóm mind mélyebbre és mélyebbre süpped a gödrébe, mígnem kezdett kirajzolódni előttem mind a két csontkarima, akárha nyersebb tákolmányú szemüvegkeret, ám ez rossz hasonlat, de nem baj, az volna baj, ha jó lenne, bogaraimat is láthattam végre, ki-be mászkáltak ezen a csonthorizonton, hálával tartozom a falnak, azt éreztem, valószínűleg azt, hogy segítettem fölfedeznem a saját horizontomat, amely az eseményeket egyszerre áramoltatja, habozásra készíti, valamint felszámolja, azaz elnyeli őket. Hirtelen mintha egy kiállítás falát bámulva eszméltem volna valódi kilétemre, egy műkedvelőére, mert az ecsettől fél, mint a tűztől, még jobban a festék nedvességétől, amely a fal nedvességétől újra meg újra nedvesedik, és ez addig ismétlődik évről évre, míg el nem bontják a házat, s föl nem töltik földdel a helyét, és az egykori fotólabor infravörös fénye mégiscsak visszatolódik az elemeket dúsító költészet felé. Hiába áll ott a fal a helyén, egy döntés megszületett, érzem, hogy elernyedtélt, nincs ennél természetesebb, hiszen a szakadék téged nem is feszélyezett soha. Ilyenkor szokás mondani, hogy ennek az embernek kötélből vannak az idegei. Csak éppen hol itt az ember? És hol a kötélt? A barátom elköltözött, egy mocsaras vidékre a családjával együtt, nem a régi, hanem az új családjával, viszonylag rövid időtartam az, amelyet együtt tölthetünk a régi és az új családdunkkal, egy másik barátom például ezért nem is kerített magának új családot, kihúzta addig a régivel, hogy egy újhoz már ne is fülhessen a foga. A régivel álmodik minden éjszaka, együtt ülnek az asztalnál, az ő főztjüket eszi, mogorván kicsit, mert lucid álmodó lévén, mintha tisztában volna vele, hogy ez a táplálék emésztetlenül gyűlik az elméjében, és a következő napot még nehezebb lesz átvirrasztania.